

Изпълнение на Регионалната иновационна стратегия на Южен централен район за планиране

1. Увод

В средата на 90-те години на XX век Генерална дирекция „Предприятия“ и Генерална дирекция „Регионална политика“ на Европейската комисия обявиха разработването на регионални иновационни стратегии (РИС) за ключов инструмент на политиката за насърчаване на иновациите на регионално равнище в страните – членки на ЕС. Двете дирекции положиха началото на програмата „Регионални иновационни стратегии“, която беше само една от множеството инициативи за насърчаване на по-иновативно мислене в Европа, довела до създаването на Мрежата на иновационните региони в Европа – над 100 района от ЕС предприеха РИС инициативи през 1994 г. с подкрепата на Европейския фонд за регионално развитие и Четвъртата рамкова програма за научни изследвания, технологично развитие и демонстрации. Изпълнението на програмата „Регионални иновационни стратегии“ представлява началото на прехода от остарялото разбиране за иновациите като линеен процес, в който научните работници създават иновации, предприятията ги внедряват и публичният сектор предоставя финансовата подкрепа, към един изцяло нов подход, който ангажира всички заинтересовани страни в регионите – местни и регионални власти, промишленост, търговия, представители на науката,

научноизследователски центрове, финансови институции, посреднически организации и др.

Днес над 250 европейски региона са членове на Мрежата на иновационните региони в Европа, която премина през няколко етапа на развитие:

- 33 региона от 15-те държави – членки на ЕС, реализираха проекти за разработването на регионални иновационни стратегии (РИС, 1994 – 2001 г.);
- 70 региона от 15-те държави – членки на ЕС, реализираха проекти за регионални стратегии за трансфер на технологии и иновации (РСТТИ, 1994 – 2001 г.);
- 16 региона от държавите кандидатки реализираха проекти за регионални иновационни стратегии (2001 – 2004 г.);
- 33 региона от новите държави членки и Турция в момента реализират проекти за регионални иновационни стратегии. Те започнаха през юни 2005 г. и завършиха в края на януари 2008 г.

Основната цел на проектите за регионални иновационни стратегии е да се подобри капацитетът на регионалните институции да формулират политика, насочена към реалните потребности на бизнес сектора, по-специално на малките и средните предприятия. РИС подкрепят регионалните власти да предприемат цялостна оценка на местната среда за иновации. В резултат се разработва стратегия, която определя рамката за оптимизиране на иновационната политика и иновационната система на регионално равнище, най-вече по отношение на тяхното съответствие на потребностите на бизнеса. Регионалните иновационни стратегии насърчават сътрудничеството между частния сектор, МСП, научноизследователските организации и публичната администрация с оглед повишаване на иновационния капацитет на региона като цяло.

В допълнение 145 региона от ЕС реализираха програми в изпълнение на мярката „Иновативни дейности“ на Европейския фонд за регионално развитие за изпълнение на част от дейностите, заложили в регионалните иновационни стратегии, като много от тези проекти бяха продължение на първото поколение РИС и РСТТИ – т.нар. РИС+ проекти.

В отговор на новите предизвикателства Комисията подкрепя и набор от съвместни инициативи на регионите, които са своеобразно надграждане на проектите за регионални иновационни стратегии – оценка на въздействието от изпълнението на регионалните иновационни стратегии върху икономическото развитие на регионите, про-

екти за регионален бенчмаркинг, както и инициативата „Платформа за взаимно обучение“. Платформата стартира през 2005 г. с основна цел да осигурява бърза обмяна на опит между регионите, което да им позволи да оценяват и подобряват своята иновационна политика на базата на споделения опит с други региони.

2. Регионална иновационна стратегия на Южен централен район за планиране

Южен централен район за планиране е първият в България, който изпълнява проект за разработване на регионална иновационна стратегия през периода 2001 – 2004 г. в партньорство с Министерството на регионалното развитие и благоустройството, Регионалния съвет за развитие на Южен централен район, Университета на Тесалия, Гърция, и „Технологичен трансфер и иновации – Магдебург“ ООД. Той беше част от първото поколение 16 РИС проекта в държавите – кандидати за членство в ЕС, и беше подкрепен от Петата рамкова програма на ЕС за научни изследвания, технологично развитие и демонстрационни проекти (1998 – 2002 г.).

Целта на проекта беше да се създаде обща платформа за коопериране между публичния и частния сектор, изследователските организации и университетите и финансовите институции в Южен централен район за планиране. Анализът на регионалната икономика по отношение на технологичното развитие и иновациите позволи да се разработи Регионална иновационна стратегия на ЮЦР, в която залегна набор от мерки. Проектът приключи успешно през май 2004 г.

РИС беше одобрена от областните управители на шестте области от Южен централен район за планиране и е интегрирана в Регионалния план за развитие за периода 2007 – 2013 г. Заложените мерки са основата за работа с Кохезионния и Структурните фондове в областта на иновациите.

Като добра практика при изпълнението на проекта беше определена работата с над 120 регионални експерти от 10 сектора на регионалната икономика при провеждането на регионалните проучвания на търсенето и предлагането на иновации в района.

2.1. Приоритети на Регионалната иновационна стратегия

Изпълнението на пилотния РИС проект следваше утвърдената европейска методология за определяне на стратегическите приоритети на регионалната иновационна политика на базата на иновационен одит на района – проучване и анализ на търсенето и предлагането на иновации, проучване и анализ на дейността на посредническите организации в района, проучване и анализ на източниците за финансиране на иновационни проекти.

Каре 10.1. Стратегическите приоритети на Южен централен район за планиране в областта на иновациите

Определените стратегически приоритети за доизграждане и оптимизиране на регионалната иновационна система на Южен централен район за планиране са:

1. Повишаване на конкурентоспособността на МСП чрез иновации.
2. Повишаване на иновационната култура в района.
3. Доизграждане на регионалната иновационна система.

2.2. Изпълнение на РИС на Южен централен район за планиране

Като продължение на пилотната РИС инициатива Южен централен район за планиране стана бенефициент по два проекта, които се реализират с подкрепата на Генерална дирекция „Предприятия“ на ЕК – „5 схеми“ и „Иновационен съветник“. Двете инициативи се допълват взаимно – „5 схеми“ е фокусиран върху нефинансовите аспекти на иновациите, докато „Иновационен съветник“ е фокусиран върху финансовите аспекти на иновациите.

„5 схеми“ беше реализиран в 5 района от новите държави – членки на ЕС, през периода юни 2005 г. – май 2007 г.: Великополска, Вармия и Мазурия (Полша), Любляна, Словения, Кипър и Южен централен район за планиране, България. Целта на проекта бе да се предложат **специфични мерки** за изпълнение на регионалните иновационни стратегии (РИС) на участващите райони, които бяха разработени с

подкрепата на Генерална дирекция „Предприятия“ на Европейската комисия през периода 2001 – 2004 г.

Каре 10.2. Проектът „5 схеми“ в подкрепа на регионалните иновации

Бяха разработени специфични мерки в следните области на регионалната иновационна политика:

- Схема 1 – подобряване на управлението на иновациите във фирмите.
- Схема 2 – стимулиране на научноизследователската дейност в подкрепа на регионалната икономика.
- Схема 3 – консултантски услуги за иновациите.
- Схема 4 – развитие на иновационната култура.
- Схема 5 – подкрепа на клъстери.

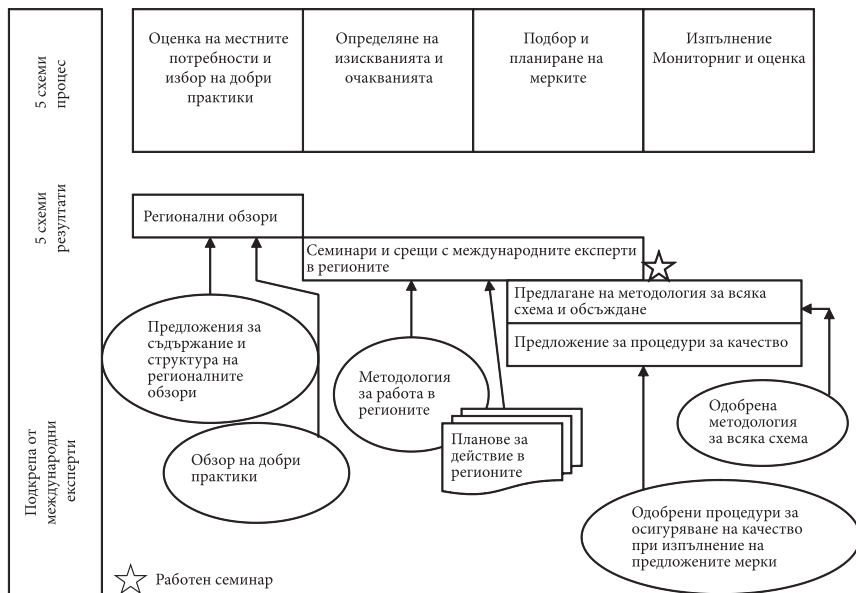
За всяка от петте схеми чрез конкурс беше избран международен експерт. Основното предимство на проекта „5 схеми“ бе тясното сътрудничество на партниращите региони и активната им работа в мрежа. Партньорите по проекта работиха заедно и с международните експерти за изготвяне на методологията за всяка схема.

Методологията на „5 схеми“ включваше изготвяне на регионални обзори, отразяващи развитието в петте области на иновациите, изброени по-горе, на основата на анализите от регионалните иновационни стратегии; преглед на добри европейски практики, включително проучвателни визити в региони от ЕС с богат опит в областта на иновациите; практически семинари с международните експерти за обсъждане на очакванията и потребностите на заинтересованите в районите страни; разработване и съгласуване на методика за всяка конкретна схема; разработване на система за мониторинг (Фигура 10.1).

В рамките на проекта за всяка схема бяха разработени и предложени специфични мерки за изпълнение в участващите райони:

Схема 1. Подобряване управлението на иновациите във фирмите

Целта на схемата е подпомагане на съществуващите фирми (особено на МСП) при въвеждането на нови методи и практики за иновационен мениджмънт и за подобряване на ефективността на работата. Схемата ще се изпълнява чрез пакет от мерки, като всеки от районите по проекта трябва да реши дали да реализира всички мерки или част от тях. Предложените мерки са:

Фигура 10.1. Методология на работа по проекта „5 схеми“

Източник: „5SCHEMES: Final report“, INNOVA S.p.A. и INOVA+ SA.

- Преглед на съществуващото законодателство в подкрепа на иновациите, предложения за промени.
- Информационна кампания за запознаване с потенциалните ползи от прилагането на техники за иновационен мениджмънт – уеб-портал, информиране чрез медиите, специализирани тематични конференции, панаири, семинари.
- Данъчни облекчения за частни бизнес организации, които инвестират в иновации и НИРД, позволяващи приспадане на разходите за иновационни дейности от годишните данъчни задължения на фирмите.
- Обучение и повишаване на вътрешнофирмения капацитет за иновации.
- Услуги, свързани с иновационния мениджмънт, предлагани на МСП. Разработване на ваучерни схеми, които могат да се използват от фирмите за получаване на услуги по заявка, съобразени с индивидуалните потребности, предлагани от лица с компетентност и опит (университети, консултантски фирми, посредници).

Схема 2. Стимулиране на научноизследователската дейност в подкрепа на регионалната икономика

Схемата е насочена към подобряване на сътрудничеството между науката и бизнеса, насърчаване и улесняване на трансфера на технологии към регионалните МСП, както и насърчаване на предприемачеството сред университетските преподаватели и учени. Предложеният пакет от мерки включва:

- Инициатива за сътрудничество в областта на научните изследвания и развойната дейност. Разработване на научноизследователски проекти, чиито резултати ще имат висок потенциал за комерсиализация. Проектите трябва да са ориентирани към отрасловото търсене и да се представят съвместно от университетите и фирмите.
- Центрове за технологичен трансфер в университетите. Основната задача на тези центрове ще бъде идентифициране на научноизследователски резултати и нови продукти и технологии, които могат да бъдат комерсиализирани.
- Регионални изследователски центрове по компетентност като „смесени предприятия“ между производствени фирми и научни институти, желаещи да се кооперират в една и съща технологична област, които ще подпомагат обмена на знания, технологии и съоръжения.
- Схема за мобилност, която да бъде двупосочна: предоставяне на стипендии на студенти – специализанти да работят в рамките на 12 месеца в определена производствена фирма за провеждане на научни изследвания на място и изнасяне на лекции от представители на индустриалните кръгове в университетите за представяне на изследвания и проблеми от реалната практика.
- Технологични услуги с добавена стойност. Създаване на частна лаборатория за приложни изследвания за МСП и за координиране на проекти за научни изследвания и технологично развитие.
- Финансова подкрепа за учредяването на spin-off фирми. Създаване на фонд за посадъчен капитал, който да осигурява финансиране за започване на стопанска дейност с цел комерсиализиране на продукт или технология от научни изследвания.

Схема 3. Иновационни услуги

За изграждане на икономика на знанието е необходимо да се създаде висококачествена и леснодостъпна иновационна инфраструктура, включваща и т.нар. посредници – организации, работещи за съ-

сяване на дистанцията между науката и бизнеса (регионални агенции за развитие, бизнес асоциации, центрове за технологичен трансфер, технологични инкубатори, технологични паркове, както и лица, предоставящи финансиране на иновационни проекти). Схемата „Иновационни услуги“ има за цел да изгради регионален капацитет за предлагане на пакет от специализирани услуги както на научните, така и на индустриалните среди, отговарящи на техните реални потребности и изисквания. Схемата включва следните мерки:

- Иновационни и технологични одити. Технологичният одит идентифицира специфичните технологични потребности и оценява технологичния портфейл на фирмите, като анализира не само текущото им състояние, но и планираните научноизследователски и развойни дейности.
- Икономическо и технологично „разузнаване“. Използваната от фирмите информация и данни, както и начинът на тяхното събиране и интерпретиране са от фундаментално значение за очертаване на тенденциите на развитие в конкретна бизнес сфера. Освен това те са изключително важни както за разбиране на начините за постигане на растеж в МСП чрез разработване на нов продукт/технология, така и за определяне на неговия жизнен цикъл на съществуващите и новите пазари. Следенето на технологичното развитие и събирането и обработването на пазарна информация (разузнаване на пазара) са инструменти за опознаване на външната среда като ключ към средносрочното и дългосрочното развитие и оцеляване на фирмата.
- Мрежи за сътрудничество на МСП. Създаването на мрежи за сътрудничество ще помогне на МСП чрез предоставяне на ключова пазарна информация и пазарни проучвания и анализи да намерят нови пазари и ще подпомогне осъществяването на идеи за нови продукти и услуги.
- Грантове за подобряване на бизнеса. Предоставят се на заинтересовани МСП, когато научните изследвания или развойната дейност могат да бъдат изпълнени чрез възлагане на трети страни (университети и изследователски асоциации). Във всички случаи от кандидата се изисква да покрие поне 50 % от необходимото финансиране.

Схема 4. Иновационна култура

Схемата има за цел да повиши иновационната култура в региона и

е отворена за университетски преподаватели и студенти от висшите училища в ЮЦР. В схемата са включени следните мерки:

- Максимум до 5000 евро финансова подкрепа, която ще се предлага на конкурсни начала, за изследване на всички аспекти на жизнеспособността на едно бизнес предложение, за разработване на прототип, събиране на информация и изследване на пазара, проверка на юридическата чистота на интелектуалната собственост и други общи дейности по развитие на бизнеса. Финансовата подкрепа ще се предоставя на базата на безлихвен заем или грант за дейности за развитие на иновациите.
- Академично и бизнес наставничество, включително подкрепа за изготвяне на научноизследователските части на бизнес плановете: предлагане на достъп до консултации от специалисти и увеличаване на ползите от работата в мрежа. Академичният наставник ще предоставя научноизследователска подкрепа, която ще позволи разработването на продукта или процеса да продължи. Академичният наставник ще действа и като координатор при управление на използването на факултетските съоръжения и оборудване.
- Присъждане на статут „докторант – предприемач“ в даден университет, така че неговият притежател да има достъп до цялата научноизследователска база на университета.

Схема 5. Подкрепа на клъстери

Районите от новите държави членки нямат голям опит в подпомагането и развитието на индустриални клъстери, въпреки че според РИС анализите на петте региона има голям потенциал в тази област. Схемата включва две мерки, насочени както към подкрепа на съществуващите, така и към новосъздаващи се клъстери в Южен централен район.

- Популяризиране на концепцията за работа в клъстери чрез информационни дни и посещения за обмяна на опит с водещи клъстери в Европа.
- Подкрепа за управлението на клъстерите, предвиждаща специфични стимули за учредяване или консолидиране на фирми за управление на клъстери (или други юридически лица, които да ръководят клъстера). Подкрепата трябва да се концентрира върху инвестиции в съвместна научна и иновационна инфраструктура (обща база за обучение, лаборатории, оборудване

за тестване, инфраструктура от широколентови мрежи) и за „оживление“ на клъстера (за подобряване на сътрудничеството, работата в мрежа и обучението).

Южен централен район за планиране е бенефициент и по проекта **„Иновационен съветник“**. Иновационният съветник има за цел да подпомогне регионите – участници в проекта, да оптимизират изпълнението на своите регионални иновационни стратегии чрез предлагането на консултации и опит от водещи европейски експерти и конкретно ноу-хау за етапите в процеса на разработване на иновационната политика и нейното прилагане. В рамките на „Иновационен съветник“ работата в района беше насочена към разработване на мерки за подкрепа на технологичното обновление в традиционните отрасли, подобряване на финансирането на университетите и разработване на концепция за регионален фонд за посадъчен капитал.

Като положителен резултат от разработването на РИС и работата в региона по „5 схеми“ и „Иновационен съветник“ могат да се отбележат:

- Повишаване на информираността в региона за значението на иновациите както за развитието на регионалната икономика, така и на отделната фирма.
- Активизиране на иновационната дейност на фирмите, участието на клъстери от региона в разработването на проекти по Седмата рамкова програма за научни изследвания и технологично развитие.
- Подобряване на сътрудничеството между научните организации, университетите и бизнеса.
- Активизиране на посредническите организации в областта на иновациите.
- Повишаване на информираността на областните администрации за европейската иновационна политика и интегрирането на РИС в Регионалния план за развитие 2007 – 2013 г.

Участието на Южен централен район в „5 схеми“ и „Иновационен съветник“ за разработване на специфични мерки за изпълнение на Регионалната иновационна стратегия доведе до включването на района през 2006 и 2007 г. в други два европейски проекта:

- **COGNAC** – координиране на политиките в областта на научните изследвания и иновациите и съответствието им с другите политики в новите държави – членки на ЕС.
- **FutureFood6** – здравословна и безопасна храна за бъдещето –

секторен технологичен форсайт за България, Хърватия, Чехия, Унгария, Румъния и Словакия.

Проектът **COGNAC** започна през ноември 2006 г. и има за цел да развие регионалното измерение на Европейското изследователско пространство в новите държави членки чрез повишаване на ефективността и съгласуваността на политиките за научни изследвания и иновации.

COGNAC е насочен към постигането на два стратегически приоритета:

- Инструментите за публично финансиране на изследователската дейност.
- Сътрудничеството между МСП и научноизследователските организации.

Организациите, ангажирани с реализацията на проекта в Южен централен район за планиране, са фондация „Приложни изследвания и комуникации“ и Областна администрация – Стара Загора. В дейностите по проекта ще бъдат привлечени и регионални експерти, представители на различните заинтересовани страни в областта на научните изследвания и иновациите – науката, бизнеса и иновационните посредници. Този подход осигурява равнопоставеност на публичната изследователска дейност (университети и институти) и организациите, участващи във внедряването на резултатите от научната дейност (фирми и посредници).

Качеството и безопасността на храните са от изключителна важност за хората, поради което са една от основните политики на Европейския съюз. Те трябва да се осигуряват чрез постоянен контрол върху всички звена от хранителната верига – входящи ресурси, производствени процеси, готова продукция, транспорт, складиране, етикетирание, документирание на произхода и т.н. – с цел създаване на адекватна инфраструктура на пазарите за храни и тяхното устойчиво развитие. **FutureFood6** цели да промени тези процеси чрез провокиране на интензивен диалог между основните заинтересовани страни – хранителната промишленост (фирми, секторни асоциации, професионални сдружения), авторите на политики (всички участници в процеса на вземане на решения и формулиране на политики), организации/сдружения на потребителите, НПО, медиите (повишаване на информираността относно ползите от стандартите за качество) на базата на форсайт подхода.

Най-често форсайт подходът се прилага при разработването на

политиката в областта на научните изследвания и технологичното развитие за определяне на научни приоритети, разработване на стратегии и програми, изготвяне на списъци с критични технологии и др. Форсайт подходът може да се разглежда като процес на системно „проучване“ на бъдещото развитие на науката и технологиите, иновациите, икономиката и обществото с цел да се определят онези стратегически области на научноизследователска и развойна дейност, които имат най-голям потенциал да доведат до реални ползи за икономиката и обществото като цяло, т.е. онези научни и технологични постижения, които могат да повишат промишлената конкурентоспособност и да подобрят качеството на живота.

Изпълнението на двете инициативи – „5 схеми“ и „Иновационен съветник“, доведе до разработването на **Регионална иновационна програма** за Южен централен район за планиране за периода 2007 – 2010 г. в изпълнение на Регионалната иновационна стратегия, която обхваща набор от конкретни мерки. Те могат да бъдат осъществени чрез проекти по следните оперативни програми: ОП „Конкурентоспособност“, ОП „Развитие на човешките ресурси“, Седмата рамкова програма на ЕС за научни изследвания, технологично развитие и иновации, Рамковата програма на ЕС за конкурентоспособност и иновации, програмата „Леонардо да Винчи“ и др., поставяйки фактическото начало на изпълнението на Регионалната иновационна стратегия с подкрепата на Кохезионния и Структурните фондове. Предложените мерки ще се обогатят и от резултатите от реализираните понастоящем проекти **COGNAC** и **FutureFood6**.

Използваният в Южен централен район за планиране подход за разработване на РИС и нейното изпълнение може да се следва и от другите райони за планиране.

3. Приносът на пилотната РИС инициатива на Южен централен район за планиране към развитието на регионалните иновации в България

В рамките на пилотния РИС за Южен централен район за планиране през май 2003 г. фондация „Приложни изследвания и комуникации“ съвместно с университета в Тесалия, Гърция, и Министерството на регионалното развитие и благоустройството организира работно посещение в района на Тесалия за всички областни упра-

вители от 28 области на България с цел популяризиране на РИС инициативите и техния принос към общото икономическо развитие на районите.

В края на 2003 г. фондация „Приложни изследвания и комуникации“ съвместно с ГД „Предприятия“ на ЕК организира информационен ден, посветен на конкурса за второ поколение РИС проекти в новите държави членки и държавите кандидатки. В рамките на този конкурс през 2004 г. България се представи изключително успешно и в момента петте района за планиране изпълняват проекти за разработване на регионални иновационни стратегии, ползвайки знанията и опита, натрупани по време на изпълнението на пилотната РИС инициатива в Южен централен район.

Целта на настоящото поколение РИС проекти е да изградят проектна готовност в регионите за работа с Кохезионния и Структурните фондове на ЕС през периода 2007 – 2013 г. в областта на технологичното развитие и иновациите. От юни 2005 г. в България се изпълняват четири РИС проекта:

- РИС за Югозападен район за планиране с координатор фондация „Приложни изследвания и комуникации“.
- РИС за Североизточен район за планиране с координатор Високотехнологичен бизнес инкубатор – Варна.
- РИС за Югоизточен район за планиране с координатор Агенцията за регионално развитие и иновации.
- РИС за Северен централен район за планиране и Северозападен район за планиране с координатор Регионалната асоциация за развитие и иновации „Мизия“.

Продължителността на всички РИС проекти е 32 месеца, тяхното изпълнение започна в началото на м. юни 2005 г.

РИС проектите, изпълнявани в страната в момента, следват утвърдената обща европейска методология: подготвителен етап, етап на регионалните проучвания и анализи на търсенето и предлагането на иновации и етап на разработване на регионалната иновационна стратегия.

РИС проектите идентифицират потребности и приоритети на регионално и национално равнище чрез провеждането на регионален иновационен одит. Той обхваща проучване и анализ на потребностите на предприятията от нови технологии и иновации; на предлагането на нови технологии от университетите и научноизследователските институти; на дейността на посредническите организации и степента на съответствие на предлаганите от тях услуги и потребностите на

бизнеса, както и сътрудничеството между бизнеса, науката и посредническите организации. Проблемите, които не могат да се решат на регионално равнище, трябва да бъдат отнесени към националната иновационна политика. За целта РИС проектите могат да предоставят анализи на иновационния потенциал на регионално и секторно равнище, т.е. РИС имат потенциала да бъдат инструмент за децентрализирано изпълнение на Националната иновационна стратегия.

4. Заключение

България е сред малкото държави в ЕС, в които всички райони за планиране изпълняват РИС. Обединяването им в национална мрежа на РИС районите ще позволи координиране на национално равнище при изпълнението на заложените мерки, от една страна, а от друга, идентифициране на приоритети и потребности в областта на науката, технологиите и иновациите на национално равнище, подпомагане на координацията между политиките за регионално развитие, научни изследвания и иновации, разработване и изпълнение на съвместни инициативи между отделните райони за планиране в областта на иновациите.

Литература

1. www.innovating-regions.org
2. www.5schemes.net, 5 Schemes Final Report
3. www.cognacproject.eu
4. www.innovationcoach.net
5. Петров, М. и кол., Иновациите – политика и практика, С., 2004.
6. Дамянова, З. и кол., Регионални иновационни стратегии. Бенчмаркинг на иновационната политика: методология и практика, С., 2006.
7. Damianova, Z. et al., Correspondence of projects for the elaboration of regional innovation strategies to innovation and science policies in Bulgaria, Science policy and human resources development in South-Eastern Europe in the context of European integration, September 2006, Austrian Federal Ministry for Education, Science and Culture.
8. Дамянова, З. и кол., Годишен доклад за състоянието и развитието на националната политика в областта на иновациите 2006, С., 2006.